

(i) Printed Pages : 7

Roll No.

(ii) Questions : 9

Sub. Code :

1	0	4	2	7
---	---	---	---	---

Exam. Code :

5	0	0	2
---	---	---	---

Bachelor of Arts (FYUP) 2nd Semester
(2056)

POLITICAL SCIENCE

Paper : Introduction to Indian Political System
(In all Mediums)

Time Allowed : 3 Hours]

[Maximum Marks : 90

- Note :-** (1) Question No. 1 is compulsory. Attempt any **nine** questions. Each question carries **2** marks.
- (2) Attempt **one** question each from Units I to IV. Each question carries **18** marks.

(Compulsory Question)

1. Answer any **nine** questions:

- What was the Queen's Proclamation of 1858?
- Write down the defects of the Indian Councils Act, 1909.
- Write down any two provisions of the Government of India Act, 1919.
- Explain in brief what is meant by the Right to Education.
- Write any four unitary features of the Indian Constitution.

- (f) Explain briefly the different writs issued under the Right to Constitutional Remedies.
- (g) Explain briefly what is meant by the Directive Principles of State Policy.
- (h) What do you mean by a hung Parliament?
- (i) Who is the Chief Executive Head of State in India?
- (j) Write down four functions of the Prime Minister.
- (k) Write a short note on the composition of the Supreme Court of India.
- (l) What do you understand by the term judicial review?

9×2=18

UNIT-I

- 2. Present a detailed and critical evaluation of the dyarchy system introduced in the provincial administrations under the Government of India Act, 1919. 18
- 3. Discuss in detail the composition and functioning of the Constituent Assembly of India. How did its structure, committees, and deliberative procedures contribute to the framing of the Indian Constitution? 18

UNIT-II

- 4. Discuss the founding principles of the Indian Constitution. 18
- 5. What are the key ideals stated in the Preamble to the Constitution of India, and how do they reflect the vision of the framers? 18

UNIT-III

6. Explain in detail the Fundamental Rights as enshrined in the Indian Constitution. 18
7. Examine in detail the various steps taken by the Government of India for the implementation of the Directive Principles of State Policy (DPSPs). 18

UNIT-IV

8. Discuss in detail the role of the Indian Parliament in the functioning of the democratic political system. 18
9. Discuss in detail the role and powers of the President of India. 18

(हिन्दी माध्यम)

- नोट :- (1) प्रश्न संख्या 1 अनिवार्य है। किन्हीं नौ प्रश्नों के उत्तर दें। प्रत्येक प्रश्न 2 अंक का है।
- (2) प्रत्येक यूनिट I से IV में से एक प्रश्न का उत्तर दें। प्रत्येक प्रश्न 18 अंक का है।

(अनिवार्य प्रश्न)

1. किन्हीं नौ प्रश्नों के उत्तर दें:
 - (a) महारानी की 1858 की उद्घोषणा क्या थी?
 - (b) भारतीय परिषद अधिनियम, 1909 की कमियाँ लिखिए।
 - (c) भारत सरकार अधिनियम, 1919 के किन्हीं दो प्रावधानों को लिखिए।
 - (d) शिक्षा के अधिकार का संक्षेप में अर्थ समझाइए।

- (e) भारतीय संविधान की किन्हीं चार एकीकृत विशेषताएँ लिखिए।
- (f) संवैधानिक उपचारों के अधिकार के अंतर्गत जारी किए गए विभिन्न रिटों का संक्षेप में वर्णन कीजिए।
- (g) राज्य नीति के निर्देशक सिद्धांतों का संक्षेप में अर्थ समझाइए।
- (h) त्रिशंकु संसद से आपका क्या तात्पर्य है?
- (i) भारत में राष्ट्राध्यक्ष का मुख्य कार्यकारी कौन है?
- (j) प्रधानमंत्री के चार कार्य लिखिए।
- (k) भारत के सर्वोच्च न्यायालय की संरचना पर एक संक्षिप्त टिप्पणी लिखिए।
- (l) न्यायिक समीक्षा शब्द से आपका क्या तात्पर्य है?

9×2=18

यूनिट-I

2. भारत सरकार अधिनियम, 1919 के तहत प्रांतीय प्रशासनों में लागू की गई द्वैध शासन प्रणाली का विस्तृत और आलोचनात्मक मूल्यांकन प्रस्तुत कीजिए। 18
3. भारत की संविधान सभा की संरचना और कार्यप्रणाली पर विस्तार से चर्चा कीजिए। इसकी संरचना, समितियों और विचार-विमर्श प्रक्रियाओं ने भारतीय संविधान के निर्माण में किस प्रकार योगदान दिया? 18

यूनिट-II

4. भारतीय संविधान के मूलभूत सिद्धांतों पर चर्चा कीजिए। 18
5. भारत के संविधान की प्रस्तावना में किन प्रमुख आदर्शों का उल्लेख है, और वे संविधान निर्माताओं की दृष्टि को किस प्रकार प्रतिबिंबित करते हैं? 18

ਯੂਨਿਟ-III

6. ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਮੇਂ ਨਿਹਿਤ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਦੀ ਵਿਸਤਾਰ ਸੇ ਵਯਾਖਯਾ ਕੀਜ਼ਿਏ। 18
7. ਰਾਜਯ ਨੀਤਿ ਕੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ (DPSPs) ਕੇ ਕਾਰਯਾਨਵਯਨ ਕੇ ਲਿਏ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੁਵਾਰਾ ਉਠਾਏ ਗਏ ਵਿਭਿੰਨ ਕਦਮਾਂ ਕਾ ਵਿਸਤਾਰ ਸੇ ਵਿਸ਼ਲੇਸ਼ਣ ਕੀਜ਼ਿਏ। 18

ਯੂਨਿਟ-IV

8. ਲੋਕਤਾਂਤਰਿਕ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਵਯਵਸਥਾ ਕੇ ਸੰਚਾਲਨ ਮੇਂ ਭਾਰਤੀ ਸੰਸਦ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਪਰ ਵਿਸਤਾਰਪੂਰਵਕ ਚਰਚਾ ਕੀਜ਼ਿਏ। 18
9. ਭਾਰਤ ਕੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤਿ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਔਰ ਸ਼ਕਤਿਯਾਂ ਪਰ ਵਿਸਤਾਰਪੂਰਵਕ ਚਰਚਾ ਕੀਜ਼ਿਏ। 18

(ਪੰਜਾਬੀ ਅਨੁਵਾਦ)

ਨੋਟ :- (1) ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਨੰਬਰ 1 ਲਾਜ਼ਮੀ ਹੈ। ਕੋਈ ਵੀ ਨੌਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੇ। ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 2 ਅੰਕ ਹਨ।

(2) ਹਰੇਕ ਯੂਨਿਟ I ਤੋਂ IV ਵਿੱਚੋਂ ਇੱਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਕਰੇ। ਹਰੇਕ ਪ੍ਰਸ਼ਨ ਦੇ 18 ਅੰਕ ਹਨ।

(ਲਾਜ਼ਮੀ ਪ੍ਰਸ਼ਨ)

1. ਕਿਸੇ ਵੀ ਨੌਂ ਪ੍ਰਸ਼ਨਾਂ ਦੇ ਉੱਤਰ ਦਿਓ :
 - (a) 1858 ਦੀ ਮਹਾਰਾਣੀ ਦੀ ਘੋਸ਼ਣਾ ਕੀ ਸੀ ?
 - (b) ਭਾਰਤੀ ਕੌਂਸਲ ਐਕਟ, 1909 ਦੇ ਨੁਕਸ ਲਿਖੋ।
 - (c) ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ, 1919 ਦੇ ਕੋਈ ਦੋ ਉਪਬੰਧ ਲਿਖੋ।
 - (d) ਸਿੱਖਿਆ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ, ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਦੱਸੋ।

- (e) ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀਆਂ ਕੋਈ ਚਾਰ ਏਕਾਤਮਕ ਵਿਸ਼ੇਸ਼ਤਾਵਾਂ ਲਿਖੋ।
- (f) ਸੰਵਿਧਾਨਕ ਉਪਚਾਰਾਂ ਦੇ ਅਧਿਕਾਰ ਦੇ ਤਹਿਤ ਜਾਰੀ ਕੀਤੀਆਂ ਗਈਆਂ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਰਿੱਟਾਂ ਨੂੰ ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਦੱਸੋ।
- (g) ਰਾਜ ਦੀ ਨੀਤੀ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਤੋਂ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ, ਸੰਖੇਪ ਵਿੱਚ ਦੱਸੋ।
- (h) ਤ੍ਰਿਸ਼ੰਕੁ ਸੰਸਦ ਤੋਂ ਤੁਹਾਡਾ ਕੀ ਭਾਵ ਹੈ ?
- (i) ਭਾਰਤ ਵਿੱਚ ਮੁੱਖ ਕਾਰਜਕਾਰੀ ਰਾਜ ਮੁਖੀ ਕੌਣ ਹੈ ?
- (j) ਪ੍ਰਧਾਨ ਮੰਤਰੀ ਦੇ ਚਾਰ ਕਾਰਜ ਲਿਖੋ।
- (k) ਭਾਰਤ ਦੀ ਸੁਪਰੀਮ ਕੋਰਟ ਦੀ ਬਣਤਰ 'ਤੇ ਇੱਕ ਛੋਟਾ ਨੋਟ ਲਿਖੋ।
- (l) ਨਿਆਂਇਕ ਸਮੀਖਿਆ ਸ਼ਬਦ ਤੋਂ ਤੁਸੀਂ ਕੀ ਸਮਝਦੇ ਹੋ ? $9 \times 2 = 18$

ਯੂਨਿਟ-1

2. ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਐਕਟ, 1919 ਦੇ ਤਹਿਤ ਪ੍ਰਾਂਤਕ ਪ੍ਰਸ਼ਾਸਨਾਂ ਵਿੱਚ ਸ਼ੁਰੂ ਕੀਤੀ ਗਈ ਦੋ-ਰਾਜੀ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦਾ ਵਿਸਤ੍ਰਿਤ ਅਤੇ ਆਲੋਚਨਾਤਮਕ ਮੁਲਾਂਕਣ ਪੇਸ਼ ਕਰੋ।
18
3. ਭਾਰਤ ਦੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਸਭਾ ਦੀ ਬਣਤਰ ਅਤੇ ਕਾਰਜਸ਼ੀਲਤਾ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। ਇਸਦੀ ਬਣਤਰ, ਕਮੇਟੀਆਂ ਅਤੇ ਵਿਚਾਰ-ਵਟਾਂਦਰੇ ਦੀਆਂ ਪ੍ਰਕਿਰਿਆਵਾਂ ਨੇ ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਨਿਰਮਾਣ ਵਿੱਚ ਕਿਵੇਂ ਯੋਗਦਾਨ ਪਾਇਆ ?
18

ਯੂਨਿਟ-II

4. ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੇ ਸੰਸਥਾਪਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ ਬਾਰੇ ਚਰਚਾ ਕਰੋ।
18
5. ਭਾਰਤ ਦੇ ਸੰਵਿਧਾਨ ਦੀ ਪ੍ਰਸਤਾਵਨਾ ਵਿੱਚ ਦੱਸੇ ਗਏ ਮੁੱਖ ਆਦਰਸ਼ ਕੀ ਹਨ, ਅਤੇ ਉਹ ਸੰਵਿਧਾਨ ਨਿਰਮਾਤਾਵਾਂ ਦੇ ਦ੍ਰਿਸ਼ਟੀਕੋਣ ਨੂੰ ਕਿਵੇਂ ਦਰਸਾਉਂਦੇ ਹਨ ?
18

ਯੂਨਿਟ-III

6. ਭਾਰਤੀ ਸੰਵਿਧਾਨ ਵਿੱਚ ਦਰਜ ਮੌਲਿਕ ਅਧਿਕਾਰਾਂ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਵਿਆਖਿਆ ਕਰੋ। 18
7. ਰਾਜ ਦੀ ਨੀਤੀ ਦੇ ਨਿਰਦੇਸ਼ਕ ਸਿਧਾਂਤਾਂ (DPSPs) ਨੂੰ ਲਾਗੂ ਕਰਨ ਲਈ ਭਾਰਤ ਸਰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਚੁੱਕੇ ਗਏ ਵੱਖ-ਵੱਖ ਕਦਮਾਂ ਦੀ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਜਾਂਚ ਕਰੋ। 18

ਯੂਨਿਟ-IV

8. ਲੋਕਤੰਤਰੀ ਰਾਜਨੀਤਿਕ ਪ੍ਰਣਾਲੀ ਦੇ ਕੰਮਕਾਜ ਵਿੱਚ ਭਾਰਤੀ ਸੰਸਦ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 18
9. ਭਾਰਤ ਦੇ ਰਾਸ਼ਟਰਪਤੀ ਦੀ ਭੂਮਿਕਾ ਅਤੇ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਬਾਰੇ ਵਿਸਥਾਰ ਵਿੱਚ ਚਰਚਾ ਕਰੋ। 18